

Čisto tako naj se tudi uredi razmere trgovinskih uslužbenk.

Za izvršitev teh edino pravičnih reform je domalega vse zavisno od ljudskih zastopnikov v državnem in v deželnih zborih ter občinskih zastopih. Pri teh mora ženstvo trkati, pri njih si mora iskati zaslombe. Slovenke bi, ako nas dosedanja znamenja ne varajo, našle v naših poslanskih krogih dovolj naklonjenosti v boju za ravnopravnost. Žal le, da se naše ženstvo še premalo zaveda te svoje v naravnem zakonu temelječe ravnopravnosti, da se še vedno ne more prav prebuditi v novi čas. Sicer pa bi bila ljudskih zastopnikov samih dolžnost, da bi vsaj nekaj svojih študij in svoje delavnosti posvetili temu delu socialnega vprašanja. Saj je veliko veliko zavisno od tega, da se vsi deli naroda redno, krepko in zdravo razvijajo v duhu časa. In ženstvo je že po svoji številnosti baš v našem, sicer maloštevilnem narodu faktor, ki zaslučuje vse pažnje.

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

VII.

Vrh Ojstrice.

V brezdanji globlji pod meno
sveta vrvenje, večni boj,
krog me vesoljstva mir razlit,
bližine božje čar odkrit.

V krtišču zemskem skrito past
povsod nastavlja skrb in strast,
Tu orel čil, svobode sel,
drznò se gnezdo je pripel.

Jutranji svit gorè zlati,
A v dolu gost še mrak leži...
Le skrij, le skrij mi, mrak temàn,
zeleni hrib in cvetno plan!

Tam doli sveta tla leže,
kjer v bedi bratje mi trpé,
kjer solze toči narod moj,
ko bič vrši mu nad glavo!

Solzè in kri in toge sled,
boj ljut za skromne zemlje ped, —
drhti in trepeta srcè
le skrij, oblak, prizore te!

Savinski dolini.

Ni Bog nam dal srebrà, zlatà,
a dal nam v last je kos sveta,
nanj blagoslov nebes razlil
in v zemski raj ga spremenil.

Ta solnčni svet, ta svet krasàn
Savinska cvetna je ravan,
Kjer biva rod če cvrst in čil
v zavetju starih šeg in sil,

Kjer bistro je Savine dno
kot vitkih postrvi oko,
kje sinja višnjevnost neba
nad njoj se jasno lesketa.

Kjer brkih srn se trop podi,
zeleni log oko bodri,
kjer prsi dviga sveži zrak,
cvetlic planinskih vonj krepak. —

Dolina cvetna, dom ljubljen,
krasan kot prvi božji sen,
izročam ti pozdrav gorak,
plamtečih čustev skromen znak!

SLIKAR MARAN. ČRTICA.

SPISAL IVO ŠORLI. PODMELEC-TOLMIN,

Slikar Maran je imel ljubico. Ljubil jo je, kakor je ljubil one dni, ko jo je srečal prvič, krasno rožo, ki je cvetela pod njegovim oknom...

Večkrat je moral misliti na ono rožo še pozneje, ko se je bila že davno osula. Posetil ga je bil baš v istem času bratranec, ki je predaval botaniko na gimnaziju. Stopala sta po vrtu in prišla tudi do one rože. S ponosom jo je pokazal slikar profesorju.

»Ali si že kdaj videl kaj enakega? Ta plameneča barva, ta topel vonj!«

In profesor jo je prijel za stebelce, potègnil jo k sebi in jo preiskoval...

»Premalo prašnikov ima! Zame nima nobene vrednosti!« je odločil s suhim, zaprašnim glasom.

Slikar se je pomilovalno nasmehnil, približal svojo ljubljeno nežno k ustnam in odšel molče dalje.

In zdaj je ljubil svojo Borisano, kakor je ljubil takrat svojo rožo pod oknom...

»Premalo prašnikov ima!« bi rekel moj bratranec, si je mislil včasi, kajti njegovo bistro, v vse prodirajoče oko je spoznalo koj prve dni dušo tega dekleta. Danes je videl njeno brezobzirno sebičnost, jutri njeno brezsrdnost, pojutrnjem njeno škodoželjnost. Skoro slednji dan mu je odkril novo potezo njene duše, da je gledal bolj in bolj pogostoma z neko tajno grozo v bodočnost, ko bo za vedno priklenjen na to brezčutno bitje. Toda ljubil je svojo krasno ljubico, kakor je ljubil svojo krasno rožo, ki je imela premalo prašnikov, in njegovo lepote žejno oko je pilo strastno harmonično lepoto njenega obraza... Niti temen izraz na obličju njegovega velikega, oboževanega prijatelja Otona, ki ga je opazil vselej, kadar je govoril z njim o svoji Borisani, ga ni mogel odvrniti od nje.

In ljubil je svojo ljubico in trpel ob vedno globljem pogledu v njo in slikal svoje male skice in obupaval nad svojo umetniško močjo.

Oni dan pa je vstopil pri njem prijatelj Oton in ga povabil s seboj. Čutil je živo potrebo, da se izобрази v vseh umetnostih in nastopi potem kot kritik, kot lestev med občinstvom in umetniki, ker so ga boleli oni bolj in bolj topi pogledi njegovega naroda, strmečega apatično za svojimi sinovi, pospenjajočimi se više in više pod oblake, ne da bi imel človeka, ki bi mu tolmačil njihove visoke misli in želje z višave dol.

Najprej se je namenil v Monakovo.

»Ne misli, da se more umetnost ponižati do tekmovalke s tvojo Borisano!« je opominjal slikarja. »Odloči se, ali za eno ali za drugo. Ti si velik umetnik, toda dokler te bo tiščalo k tlem tako puhlo

dekle, ne moreš tja gor, kamor te kliče tvoj sveti poklic, in ubijal se boš še dalje s takimi slabotnimi poskusi!«

In Maran se je vdal in čez teden dni sta sedela v kupeju. Maranu ni hotelo iz glave sinočno slovo z Borisano. »Naveličal si se me, zato greš. Pa pojdi; ne misli pa, da bom jokala po tebi. Fej, vsi ste enaki!« To je bil ves njen odgovor na vse ono, kar ji je govoril o svoji veliki bodočnosti, o svojih krasnih ciljih... »Vsi ste enaki!« Dá, nič drugega ne vidi v njem, kakor bi videla v vsakem filistru, nobenega smisla nima za vzlet njegove duše, niti sluti ne božanstvenih zakladov v njem... Srce se mu je stisnilo, ko ji je podal roko v slovo. Njen poljub je bil hladen, da mu je pretresel celo telo neprijeten mraz... Pod njenim oknom je postal. Težko mu je bilo iti tako ubogemu od tod, — le še eno toplo besedo da bi mu vrgla za slovo od zgor dol v prazno dušo!... Njena senca na razsvetljenih gardinah se je premikala še nekoliko časa, potem pa je ugasnila luč. Odšel je s sklonjeno glavo...

V Monakovem sta si s prijateljem ogledovala umotvor za umotvorom, a Marana je nekaj sililo močnejše in močnejše, da bi delal.

In stopil je pred platno in slikal ono, česar mu je bila duša še vedno polna, prav iz duše ven. Slikal je svojo ljubico prav tako, kakoršna se mu je zdela. In dan za dnevom je bila nje podoba popolnejša. Ona gubica ob ustnih — izraz sebičnosti, ona črtica v očeh — znak trdosrdnosti, ona potezica med obrvmi — znamenje plitve domišljavosti, — vsa kakoršna je živela. In vendar čez ves ta obraz razlita neka čudovita, omamljiva dražestnost...

Slednjič je bil zadovoljen in pokazal jo je prijatelju. Nekam vznemirjeno je opazoval kritikov že skoro predolgo v njegovo delo uprti obraz. Pričakoval je, da mu prijatelj izreče pri prvem pogledu zadivljeno častitko.

»Ali ti res ne ugaja?« je vprašal slednjič hlastno.

»Delo je vredno velikega umetnika!« je odgovoril kritik počasi. »Pokaži jo ljudem, in slavili te bodo. Toda jaz, ki poznam to dekle, jaz ne morem dobiti popolnega zadoščenja v nje sliki. Dá, tu je oni popolni obraz in na njem je resničen odsev njene nepopolne duše, vse hibe te duše si ji vdahnil, toda nečesa, sam ne vem česa, kar živi na njenem obrazu, tega tukaj na njeni podobi ni. Le še ene same poteze s čopičem bi bilo treba, in tvoje delo bi bilo dovršeno. No, to ni treba, da te moti, to je samo moje mnenje, drugi, ki tvoje ljubice ne poznajo, bodo sodili brezdvomno drugače!«

»Meni ni za mnenje drugih!« je kriknil slikar strastno. »Meni bi bilo tvoje priznanje več, kakor proslavljanje vsega sveta. Ako se mi posreči dobiti ono hibo, ki žali tvoje oko, dobro, ako ne, ne bo videl tega dela nihče več! In vendar se mi vidi, kakor da se ti vse to, česar ne moreš dobiti na moji sliki, le tako nekam zdi, da sam ne veš, kaj hočeš!« je pristavil naenkrat počasi, zamišljeno zroč v svoje delo. »Vraga, to je vendar ona! Premišljevat hočem pač o tvojih besedah, toda ako ostanem s svojim delom kljub vsemu zadovoljen, dam ga javnosti!«

In potem je stal ves teden po cele ure pred stojalom in gledal svojo sliko. Že drugi dan je čutil, kaj je motilo prijatelja. Nekaj je manjkalo temu obrazu, toda kaj? Morda je še preveč zaljubljen in je naredil iz svojega dekleta svetnico? Ne, tega si ni mogel očitati, teh trdih, sebičnih potez nimajo svetnice, to je bila ženska, ki pa vendar ni bila prava Borisana, naj je še tako iskal vzrokov. In ker je bil ves njegov trud zaman, zato je sovražil bolj in bolj svoje delo, a sovražil že tudi njo, ki jo je predstavljalo. Ti me oviraš, da mi duša ne more navzgor, ti, ki si nič, ti se drzneš uklepiti mene umetnika, je siknil

jezno, ko je danes zopet strmél v njo, in zgrabil je že palico ob sebi, da bi jo uničil... A omahnila mu je in besno jo je zalučal daleč proč.

Odnese! je sliko naglo v drugo sobo in jo obrnil z obrazom proti zidu.

In nobenega veselja ni imel več do dela, nobenega zaupanja do svoje moči. Bil je prepričan, da vrhunea ne more nikdar doseči, zato je hotel raje vse pustiti. Dol pojdem med ljudi, in kakor so oni, tak bom jaz! Dol pojdem k njej, in kakor je ona, tak bom jaz.

Tako brezkončno težko mu je bilo. Vso svojo dušo je bil izpraznil v teh tednih, in ona praznota v njem je molče kričala po kapljici hladilne rose... Vse v njem je s silno močjo zahrepenelo po ljubezni, po Borisani... Zakaj mu neki ne piše? Dva njegovih listov sta bila zaman, a potem mu ponos ni pustil več, da bi ji bil še pisal. Tudi ga je bilo docela prevzelo, da je njen molk jedva občutil... Bil je edino umetnik in mislil je samo na svoje ustvarjanje. Toda zdaj je bil zopet človek in človek v njem je mrl po njej...

»Ti nisi še ozdravljen!« mu je rekel nekaj dnij pozneje prijatelj, ki mu ni ostala na slikarju nobena stvar tajna. »Pojdi k njej! Ako se ljubita, združita se; ako te še ne ume, prideš pač ozdravljen nazaj!«

In Maran se je odpeljal na jug. Proti večeru je dospel na domači kolodvor. Srce mu je drhtelo, ko je stopal peš proti mestu. Vse, vse je bilo pretkano s tisočnimi spomini na one srečne dneve, ka sta hodila skupaj tod okrog...

Hotel se je sestati z njo še le jutri, zato je rad sprejel povabilo dobrega znanca, ki ga je srečal, naj gre žnjim v hotel, kjer je priredila elita nočoj pevski koncert.

Prišla sta že skoro prepozno na obširni vrt. Vse mize so bile zasedene, samo še dva prostora sta čakala ob mizi na sredi, pri kateri je sedela med dvema mladima gospodoma Borisana...

Slikar se je za hip zdrznil, potem pa ponudil mirno svojo desnico omiznikom, samim znancem, ter prisedel. Borisana mu je bila podala hladno svojo roko, ne da bi ga bila pogledala.

Vedel se je neprisiljeno in ogovoril včasi tudi Borisano. Opazil je takoj, da se mu odmika, in pollaščalo se ga je neko čudno, skoro hudobno zadovoljstvo radi tega, sam si ni bil svest zakaj. Pričakoval res ni, da mu bo kazala že na zunanje bogve kako veselje, da je prišel, poznal jo je v to predobro; tudi je vedel, da mu bo nekaj časa kljubovala, da ga bo hotela kaznovati radi njegovega odhoda, a uverjen je bil, da zbudí v njej njegov pogled staro ljubezen, kakor jo je njen v njem. Toda zdaj je dobro videl, kako istinito mrzlo ga je sprejela, in njegov ponos ga je silil, da se dela tudi on, kakor da mu ni nič do nje.

Zbadal jo je fino, vsem drugim neopazljive so letele njegove bolj in bolj strupene pušice do nje. Čutil je razkošno srečo, ko je videl, kako dobro se ji je vsaka zasadila v srce.

Premagovala se je, in nihče ni zapažil, kako je vse vrelo v njej srda do tega človeka, katerega vsaka teh prikritih besedi ji je sikala v dno duše, kako se mu vidi plitva, kako jo zaničuje...

Bilo mu je jasno, da je vse izgubljeno, in postajal je od minute do minute zlobnejši. Ujel je s še nikdar občuteno razkošnostjo vsakega njenih besnih pogledov z ironičnoplášnim očesom, s sarkastičnobolestnim nasmehom, trepetal je blaženstva, ko je videl, kako se teže in teže premaguje. Toda premagovala se je. Čutila je instinktivno, da so njegove zbadljivke podobne navpičnemu, ostremu nožu pod prtom: samo ost se je videla izpod prta in opazila jo je samo ona, ako bi pa udarila s pestjo po njej, raztrgala bi si vso roko, da bi vsi gledali njene bolečine...

Hotela ga je prezirati, zato se je obrnila k svojemu levemu sosedu, zdravniku dr. Rajku. Maran ga je poznal kot zelo inteligentnega človeka, dovtetnega posebno za filozofijo. Hudobno-naivno se je obrnil do njega z neko tako opazko in z nervozno slastjo ga je zapletel v zanimivo razmišljanje. V vživanju duhovitega pogovora je slikar pozabil za nekaj trenutkov vse drugo in nesel je s seboj tudi Borisaninega omiznika više in više. Samo to je še videl, kako ga je ona pogledovala bolj in bolj sovražno, ker ji je iztrgal zabavnega družabnika... Vžival je in ob enem trpel, dasi se je tega komaj sam zavedal... Samo en ljub pogled, in bil bi ji zopet dober. Hrepenel je nezavestno po tem pogledu, a ni ga bilo. In zato se mu je polnila duša bolj in bolj z razkošnoperečim strupom.

Naenkrat je obmolknil. Videl je, kako se je Borisana dotaknila dr. Rajkovega ramena s svojim in se na rahlo pritisnila k njemu in kako jo je on pod mizo prijel za roko in jo obdržal v svoji... Filozofije je bilo konec... Potegnila ga je s svojim mehkim telesom iz vseh nadoblačnih višav zopet na zemljo.

Maran se je naredil, kakor da gleda na oder in opazoval neopažen dalje. Videl je, da se je tudi levi sosed naslanjal k Borisani in se dotikal druge njene roke na mizi. Pevci so peli krasen zbor, vse oči so bile uprte na oder, — kdo naj bi bil opazoval in opazil?

Slikar je strepetal. Čutil je, da se je v njem dogodilo nekaj odločilnega... Ozrl se je še enkrat Borisani naravnost v obraz in ujel oni izraz na njem. Zdaj mu je bilo jasno, kaj je ono, česar je njegovi sliki daleč gor v Monakovem še manjkalo... Silna radost mu je vzvalovala vso dušo. Nikdar več ne bo hrepenel po ti ženski, nikdar več ne bo čutil one praznote v sebi... Umetnik je premagal in strl človeka v njem...

Vstal je, odšel k drugi mizi. Bil je skoro razposajeno vesel, in njegovim dovtipom se je smejalo celo obmizje, ki je obsegalo nekako duševno elito cele te družbe.

Ko se je vračal na svoj sedež, je srečal dr. Rajka.

»To je bila nekđaj tvoja ljubica? To je navadna — — —«

Maranu se ni dalo odgovarjati. Najprej se ji sladkajo, potem govore tako o njej! Fej! si je mislil.

Cela družba se je napravila v kavarno. Maran se je poslovil pred vratmi hotela od vseh. Videl je samo še, kako je izginila v daljavi Borisana v družbi dveh polprijanih mladih gospodov, ki sta jo vodila vsak na svoji strani pod pazduho. To je ono dekle, ki sem jo kljub vsem hibam vendar tako cenil kot fino, vsaki umazanosti nedostopno dekle! je zmajal z glavo in odšel spat.

Zadovoljno se je zleknil po postelji in kmalu mirno zaspal. Umetnik je premagal in strl človeka v njem . . .

Drugo jutro je telegrafiral prijatelju Otonu v Monakovo, da se vrne takoj in da je ozdravljen za vedno.

Proti poldnevu se je odpeljal. V Monakovem je hitel takoj v svoj atelier.

Tri ure pozneje ga je posetil prijatelj, ki ga ni mogel priti čakati na kolodvor.

Obstal je zadivljen pred sliko, ki mu jo je Maran molče pokazal.

Prijel je slikarja iskreno za roki in ga gledal.

»Človek, kako si to storil?«

»Z eno potezo, kakor si rekel, ko si jo videl prvič«, je odgovoril Maran smehljaje se. »Glej, prej je bila ženska, človek, a z eno samo potezo sem ji udahnil ono, česar prej nisem zapazil na njej, a sem videl v nedeljo: — nekaj, rekel bi, podčloveškega, živalskega . . . To je bil ves mi-sterij!«

Zavila sta na pestro šetališče. Prijatelj je z radostjo opazoval slikarjev veseli, ponosni obraz . . .

Umetnik je premagal in strl človeka v njem . . .

PSIHLOG. ČRTICA.

SPISAL IVO ŠORLI, PODMELEC-TOLMIN.

Sodni adjunkt Pasar je bil fin in temeljit psiholog. Vsi kritiki njegovih spisov so mu priznavali to vrlino, in tudi v vsakdanjem življenju mu je naredil marsikdo tak poklon.

Skoro vsi ljudje okrog njega so mu bili le predmet opazovanja in proučevanja, zato mu je bilo povsod zanimivo in prijetno. Res, da jih je malo obstalo pred njim in da je imel le malo resničnih prijateljev, toda izhajal je skoro z vsakim človekom, kajti geslo mu je bilo: vse umeti, se pravi: vse odpustiti. In on je umel vse, zato je tudi vse oprostil.

Umel je tudi svojo ljubico, študentko Amalijo in ji zato vse oprostil. Imela je pred njim že tri druge in vse je pustila ona, toda Pasar si je razlagal to s tem, da so bili pač kaki tepci, ki je niso umeli in ji zato vsako malo neumnost očitali, kar ji je presedalo, kakor mu je sama zatrjevala, ko je izvedel od drugih ljudi, da on ni prvi njen ljubček. Sama mu je namreč zatrdila takrat, ko jo je prvič poljubil, da je to prvi njen poljub v življenju, toda on si je to razlagal pozneje, ko je izvedel da ni bilo res, s tem, da mu kot finočuteča ženska ni hotela zagreniti slasti prvega poljuba. Ako sta kdaj na izprehodih srečala potrebnega berača, pa mu je on dal par novčičev, in ga je ona radi tega nevoljno pokarala, razlagal si je to, kar bi bil kak puhloglavec imenoval trdosrčnost, s tem, da je ona pač varčno dekle, ki bo nekđaj štedljiva gospodinja. Videl je, da ne more izhajati skoro z nobenim člove-